

Nordisk Kongeørnesymposium 2013

*Af Thorkild Lund og
Hans Christophersen*

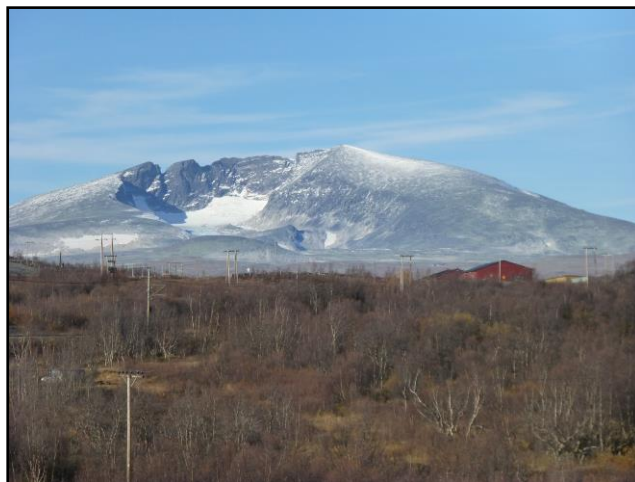
Med støtte fra DOF's caretakerprojekt, Projekt Ørn og AVJNF deltog tre caretakere fra Lille Vildmose, Hans Christophersen, Willy Jørgensen og Thorkild Lund i Nordisk Kongeørnesymposium 2013 i Hjerkinns på Dovrefjeld i Norge i dagene 11.-13. oktober. Det omfattende program for symposiet havde fokus på forskning, forvaltning, bestandsdata og trusler mod de nordiske bestande. Værterne ved dette års symposium, nr. 14 i rækken var Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) og den private svenske organisation Kungsörns Sverige.

Vi var godt 90 deltagere, flest nordmænd, 30 svenskere, 3 danskere og en finne. For os tre fra Vildmosen var det meget udbytterigt at stifte bekendtskab med den store viden vores nordiske broderfolk har opnået gennem mange års forskning og forvaltningspraksis. De tekniske landvindinger i form af satellitmærkninger og DNA-analyser har til dels overhalet den traditionelle ringmærkning med overraskende resultater til følge. På grundlag heraf finder der i disse år en omfattende forskning sted i både Norge, Sverige og Finland. Trods betydelige omkostninger specielt ved satellitsenderne afholder det ikke vores nordiske venner fra at iværksætte projekter, der omfatter 20-50 fugle.

DNA-analyser har ligeledes vendt op og ned på vores vante forestillinger om systematikken blandt rovfuglene. Under overskriften "Hvad er en ørn", gennemgik Jan Ove Gjershaug fra NINA lørdag morgen stamtræet for de forskellige slægter og arter af rovfugle.

Herefter blev der taget hul på forsknings- og overvågningsresultaterne ved Espen Lie Dahl (NINA), der fremlagde nogle meget spændende populationsstudier baseret på DNA-analyser af indsamlede fjer. Godt nok var det en havørnepopulation, der havde været genstand for forskningen, men metoden ville fint kunne overføres til Kongeørn. På øen Smøla ved Trondheimsfjordens munding, der rummer Norges største vindmøllepark, havde man indsamlet fjer fra 80 reder i årene 2006 til 2011 og kunne på den baggrund studere pardannelse og overlevelseshastigheder hos ørnene. Blandt andet kunne man påvise, at alle kollisionsramte fugle havde rede mindre end 5 kilometer fra en vindmølle. 49 ørne er dræbt i perioden 2005-2012 og hos mindst en tredjedel af parrene er en af magerne dræbt ved direkte kollision med møllerne.

Maiken Reitan berettede om en isotopteknik til at analysere næringsvalg og belastning med tungmetaller hos Kongeørn. Cadmium, kobber, bly, kviksølv og selen var blevet påvist og overlevelse og fertilitet blev sat i perspektiv.

Udsigt fra Hjerkinns mod Snöhätta

Hele holdet samlet i Hjerkinns

Også i denne sammenhæng hviler resultaterne i stort omfang på fjeranalyse.

Tim Hipkiss, SLU (Sveriges Landbruksuniversitet, Umeå) berettede herefter om GPS-mærkede ørne fra Norrland i Sverige. I alt 29 adulte og 14 pull. er mærket. De unge fugle "mærkes" i juni, mens de ældre fanges ved ådsler. Resultaterne viser blandt andet, at de ynglende ørne færdes indenfor arealer på 60 til 600 km². De unge fugle trækker oftest mod syd, hvorefter de atter søger nordpå mod fjeldområderne. For adulte fugle med mislykket yngel gælder det ofte, at de forsvinder langt mod syd, inden de senere på året atter vender tilbage.

Tuomo Ollila fra Finland fortalte ligeledes om erfaringerne med satellitmærkede ørne fra Finland. Her har man forinden brugt teknikken i vid udstrækning i kortlægning af Fiskeørn. Et forsøg, der umiddelbart viser, at ørnene ikke påvirkes væsentligt af senderen.

Karl Otto Jacobsen fortalte om Kongeørn-projekt i Finnmark, Norge. Ikke overraskende er bestand og ynglesucces meget afhængig af den årlige mængde af lemminger. En anden væsentlig faktor er situationen for ryperne. De er i stor tilbagegang i disse år ikke mindst pga intensiv jagt. Endvidere kunne han fortælle, at ørnene i stor udstrækning opholder sig i samme højde i fjeldene, som renerne gør, når de kælder.

Oddmund Kleven fortalte dernæst om DNA-baseret overvågning af Kongeørn. DNA udtages via blodprøver, indsamling af æggeskaller eller via indsamling af fjer. Her blev det pointeret, at selv ældre fjer kan bruges. Sammenlignet med andre dyr er DNA-analysen på Kongeørn meget sikker. Ud af 138 undersøgte ørne kunne DNA-profilen fastslås for de 130!

Svein M. Søgner fra Norsk Skogeierforbund berettede om forvaltningspraksis i skogbruget under hensyn til tilstedeværelse af kongeørnerevirer. Den norske lov, naturmangfoldsloven som afløste lov om vern af naturen (fra 1970) i 2009 pålægger myndighederne en pligt til iværksætte foranstaltninger, hvis det vurderes at en art er truet. Det havde medført ret mange omlægninger af det traditionelle "skogsbrug". Således skulle det statslige skovbrug holde sig på en afstand af 1100 meter fra Kongeørnernes ynglelokalitet. For det private skovbrug var denne bestemmelse dog frivillig.

Om aftenen fik vi syn for sagn, hvad angik Kongeørnernes fangstteknik. Roar Solheim fra Agder Naturmuseum havde dissekeret en del renkalve og lam og fortalte på den baggrund om ørnernes effektive drabsredskaber, kløerne og sporene efter dem i byttet. Kongeørne valgte i de fleste tilfælde at presse kløerne ind i kraniet. Ganske effektivt.

Havørn	Kongeørn
• Kraftige tåputer	• Mindre tåputer
• Hornpigge under foten	• Glatt hud under foten
• Mer krummede klør	• Dolkeliknende klør
• Ru klo-overflate, runde klør	• Glatt klo, spisse klør
• Mindre forskjell på klør	• Betydelig størrelsesforskjell
• Bakklo 46 mm hunn	• Bakklo 50 mm hunn
• Indre framklo 45 mm hunn	• Indre framklo 45 mm hunn
• «Gripefot»	• «Drepefot»

Forskelle på fødder på Hav- og Kongeørn

Vi var på forhånd bekendt med, at ikke alle i det nordlige Skandinavien er begejstret for Kongeørne. Samerne, der lever af rendrift, har i mange år efterstræbt ørnene, og problemet er ikke blevet løst, selvom der nu om dage udbetales store beløb som kompensation for påviste skader. Også her har man problemer med forgiftninger med carbuforan. I Sverige står same- og fåreholderne så stærkt, at nogle af partierne agter at støtte dem ved at nedskrive målet (antal par) for kongeørnebestanden i Sverige. Forsamlingen vedtog at sende en protest til den svenske riksdag.

Kongeørnebestandene i Norge, Sverige og Finland er betydelige, men har det flere steder svært med ofte dårlig produktion til følge. Bestanden er i Norge ca. 1400 par, Sverige 439 par og Finland 426. Det er dog forbundet med stor usikkerhed at talsætte dem, da langt de fleste yngler i de svært tilgængelige nordlige skov- og fjeldområder. I Sverige træffer man dog ca. 5 par i Mellemsverige, 8 par i Skåne og over 40 par på Gotland. I Norge har man de senere år taget helikoptere til hjælp i

registreringsarbejdet. Ynglessuccessen i nord er behersket. Den var i 2013 i Sverige blot 0,32 og i Norge kun 0,25 udflyjende unger pr. etableret par, et fald der for en stor del skyldtes ugunstige vejrforhold ved starten af ynglesæsonen og udbuddet af føde, der svinger meget fra år til år (ryper, urfugle og lemminger). Ikke mindst ryper, der tidligere var et stabilt fødeemne er i stor tilbagegang. Hans Christophersen fremlagde status for Kongeørnene i Danmark. Siden arten begyndte at yngle i landet, har vi haft fire par – højst tre på samme år, alle med ynglesucces år efter år. I alt 27 unger er kommet på vingerne, og det affødte det samme spørgsmål, som vi i flere år har stillet os selv, hvorfor har bestanden i Danmark ikke vokset sig større? Vi må jo nok erkende, at Kongeørnene herhjemme jo ikke har været genstand for forskning, i hvert fald ikke som i vores nabolande. Derfor afventer vi nu her i spænding en forestående DNA-fjeranalyse, som forhåbentlig kan kaste lys over, hvor fuglene i den danske bestand kommer fra og hvordan de er forbundet familiært. I forbindelse med fremlæggningen havde Flemming Ahlmann redigeret en lille videosekvens, der blev vist for forsamlingen. At man kan komme så tæt på vores Kongeørne uden at de føler sig forstyrrede, vakte forbavselse blandt deltagerne.

Søndag formiddag var der planlagt en ekskursion til Dovrefjellet, hvor vi skulle forsøge at komme i nærheden af de berømte Moskusokser. Vejret var fantastisk, og vi stødte på tre flokke på i alt godt 20 dyr samt Dalrype, Høgeugle, Dværgfalk, Vandstær og Stor Tornskade.

Vi skulle naturligvis koncentrere os for at forstå det norske og svenske, men alle indlæg blev støttet af powerpoints, og om nogle måneder udsender ”Kungsörn Sverige” i lighed med tidligere år en flot opsat rapport, der bliver lagt på nettet, se www.kungsorn.se. Her kan man også finde de forgående års rapporter.

Efter frokost søndag, kunne vi påbegynde vores hjemrejse, først med en udlejningsbil, dernæst to flyskift før vi var tilbage i Aalborg ved midnatstide, trætte, men fyldt med nye indtryk. Næste symposium finder sted i september 2014, formodentlig i Abisko i det nordligste Sverige.

Moskusokse på Dovrefjeld.

Alle fotos: Hans Christophersen

